

Senie muižu parki – dažādi un interesanti

Jana Skrivļa-Čevere

Latvijas teritorijā savulaik bijis daudz piļu un muižu. Daļa no tām palikusi vien nostātos un atmiņās, daļa – labākā vai ne tik labā stāvoklī – aplūkojamas arī šodien.

Kā liecina vietnē www.visitpreili.lv atrodamā informācija, Preiļu novadā šobrīd tūristiem apskatei tiek piedāvātas: Anspoku medību pils, Arendoles muiža, Ārdavas/ Jezufinovas muiža, Borkovas muižas klēts Zibergovā, Gailmuižas (Gailišu) muižas apbūve, Galēnu muiža un parks, Geļenovas muiža un parks, Kastīres muižas stallis, Pelēču muiža, Riebiņu muiža un parks, Rušonas muiža, Vārkavas muiža un parks, un, protams, Preiļu muižas komplekss un parks.

Daļa no šiem objektiem vairāk būtu traktējami vien kā skumjas atmiņas par seno laiku godību, citiem palaimējies, ka tiem atradušies gādīgi saimnieki, kas, nežēlojot laiku, spēkus un līdzekļus, liek senajos mūros atkal skanēt cilvēku balsīm un soļiem.

Kā zināms, līdzās augstmaņu mītnēm gana bieži atradušies arī parki. Vietnē tezaurs.lv parka definīcija skan šādi – īpaši iekārtota, parasti plaša, dekoratīva atpūtas teritorija, dārzs, arī ar dabiskās ainavas iesaistījumu, apstādījumiem, lielu koku grupām, celiņiem, strūklakām, spēļu laukumiem u.tml.

Viena laba blakusparādība, ja tā var teikt, tam, ka pirms kāda laika visiem zināmu iemeslu dēļ ļaudis tika aicināti distancēties cits no cita un lieki nedrūzmēties pūļos, noteikti ir apjaušma, ka Latvijā ir patiešām daudz un labas, dažādām interesēm piemērotas tūrisma un izklaides iespējas dabā – meži, purvi un ūdeņi, dažādu sarežģītību dabas takas un arī parki.

Preiļu novadā parki arī šodien izstaigājami Galēnos, Geļenovā, Riebiņos, Vārkavā un Preiļos, tad nu šajā rakstā pastāstīšu par šiem parkiem un to, kas katru no tiem padara īpašu.

Galēnu muižas parkā – Filozofijas taka

Gitas Pārnas foto

Viena no Filozofijas takas skulptūrām – «Cilvēks-olis»

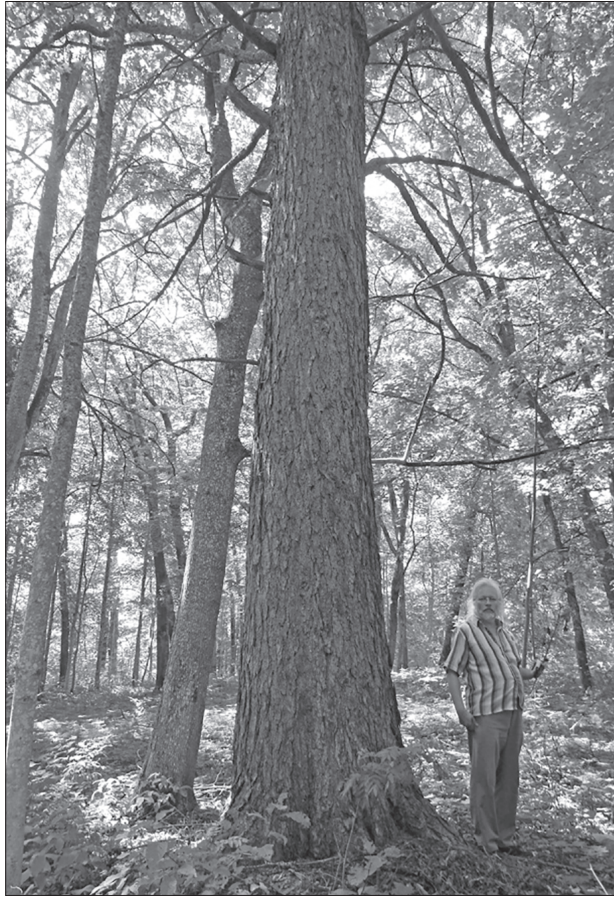
Vietnē www.visitpreili.lv lasāms, ka Galēnu muižas apbūve ir viena no plašākajām Latgalē, kas iekļauj gan dzīvojamās ēkas, gan saimniecības ēkas – kūtiņš, stajļus, kalpu māju klētis un sarga mājiņas. Kungu māja celta grāfu Borhu dzimtai, kas saimniekoja arī Preiļos esošajā pilī.

Šobrīd 5,9 hektārus liels parks, kas atrodas kungu mājas priekšā, ir regulāra plānojuma, ierīkots franču dārzu stilā grāfa Mihaila Borha laikā un ir aizsargājams valsts nozīmes dabas objekts. Savos ziedu laikos tas aizņēmis trīs reizes lielāku platību un bijis ļoti kopts – mākslīgi veidotajos grāvjos vienmēr tecējis ūdens, bet parka centrālajā dīķī ziedējušas ūdensrozes un dzīvojuši gulbji. Mūsdienās vēl joprojām ir daļēji saglabājies parka ģeometriski simetriskais plānojums ar koku alejām un rindām, sausiem grāvjiem tā vidusdaļā.

Koku un krūmu sugas parkā ir daudzveidīgas, bet īpašas ievēribas cienīgas ir senās lapegles, kuras ieskauj parka centrālo laukumu, veidojot savdabīgu norobežojumu, kā arī kārpainie segliņi, kas īpaši koši un uzmanību piesaistoši ir rudenī. Tomēr jāatceras, ka tas ir ne tikai aizsargājams (Latvijā sastopams vien valsts austrumu daļā), bet arī indīgs augs.

Parkā ik gadu notiek tā uzkopšanas talkas, centrālajā laukumā – dažādi pasākumi, bet 2000. gadā atjaunota ozolu aleja, iestādot 40 kokus. Interesanta ir Filozofijas taka, kas veltīta filozofam, reliģiju pētniekam un dzejniekam Robertam Mūkam, kura dzimtā puse ir Galēni, un ir pieejama visa gada garumā. Aptuveni 600 m garumā izvietotas koka skulptūras-simboliski tēli, kas rodami R. Mūka darbos – «Čūska Uroboross», «Krokodils un es», «Cilvēks-olis», «Engelis», «Stārķis» utt., kuru labāk izprast palīdzēs Roberta Mūka muzejā bez maksas pieejamais ceļvedis «Soli pa solim Roberta Mūka filozofijas takā», kurā iekļauti ne tikai skulptūru apraksti, bet arī radoši uzdevumi.

Geļenovas parks – ar eksotiskām koku un krūmu sugām

Jūlijas Klūdas foto, uzņēmuma.lv

Parkā esošā Japānas lapegle ir viena no lielākajām Latvijā

Geļenovas parks atrodas Rušonas pagastā, Bicānu ezera krastā. Tas ir dabas piemineklis, kurš atrodas valsts aizsardzībā no 1957. gada.

Parka vēsture aizsākusies 19. gadsimta 90. gadu beigās, un tas piederējis muižkungam, kurš parku ierīkojis par godu savai meitai Helēnai, tāpēc agrāk parks tā arī saucies – Helenovas parks. Muiža bijusi renesanses stila atdarinājums, tās atliekas nojauktas 1990. gadā un līdz mūsdienām saglabājušas vien dažas būves – klēts un kūts.

Astonus hektārus plašajā ainaviskajā parkā atrodas 23 eksotisku koku un krūmu sugas, arī tādi Latvijai netipiski koki, kā Veimutpriede, Holandes liepa, sarkanais ozols, pelēkais riekstkoks, Kanādas papele, Tatārijas kļava u.c. Te esošā Japānas lapegle ir viena no lielākajām Latvijā.

2022. gadā projekta ietvaros Geļenovas parkā Bicānu ezera pludmalē atjaunota esošā infrastruktūra – pagarināta laivu piestāte, labiekārtota teritorija, uzstādōt lapeni, soliņus un bērnu rotaļu laukumu, atjaunots piebraucamais ceļš un stāvlaukums, uzstādīti labiekārtojuma elementi – informācijas stends, velonovietne, koka letes zivju mērīšanai u.c.

Jau tradicionālas ir Latvijas Piļu un muižu asociācijas rīkotās Vēsturisko parku un dārzu dienas Latvijas pilīs un muižās. Šogad tās notika no 14. līdz 16. jūlijam, un šī gada izraudzītā svētku tēma bija "Dārzs un ūdens", kas sevī ietver gan piļu un muižu parkos esošos dīķus, upes un ezerus, gan parka augu, ziedu bagātības.

Svētku mērķis ir rosināt Latvijas sabiedrību pievērst lielāku uzmanību un veicināt labāku izpratni par šo kultūras mantojuma daļu, sekmēt dārzu un parku izpēti, atjaunošanu un ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī veicināt vietējo tūrismu.

Šogad pirmoreiz šie svētki tika svinēti arī Preiļu parkā. Gardēžus lutināja Latvijas novadu garšas festivāls "Nogaršo Latviju Latgalē!", mākslas cienītāji varēja priecēt acis, aplūkojot pilī atklāto J. Pigožņa vārdā nosauktā plenēra izstādi, bet mūzikas mīļotāji izbaudīt operdziedātājas Aijas Jermalovičas uzstāšanos un vakara koncertu, kā arī izdejojies zaļumbalē.

Riebiņu muižas parks – nesteidzīgām pastaigām

Viktorijas Nečajenas foto

Projekta ietvaros parkā uzstādīti koka tiltiņi

Riebiņu muižas vēsture iesniedzas 16. gadsimtā. Gadsimtiem ejot, muižas saimnieki mainījušies vairākkārt.

Līdzās plašajai bibliotēkai no daudzo īpašnieku uzkrājumiem un atstātajām milzīgajām mākslas darbu kolekcijām bijusi iekārtota gleznu un skulptūru galerija, bet 20. gadsimta sākumā muižu atjaunoja Jevgenija Kerbedza, tolaik plaši pazīstama filantrope, kura telpas nodevusi mākslinieku, rakstnieku un komponistu atpūtai.

Pēc viņas uzaicinājuma Riebiņos 1904. gadā pabijis mākslinieks Konrāds Kržižanovskis ar saviem audzēkņiem no Varšavas skolas, kādu laiku te dzīvojis arī slavenais lietuviešu gleznotājs un komponists Nikolajs Konstantīns Čurļonis, kuram piederot izteiciens: «Riebiņi – tā ir īsta mākslinieku paradīze». Vēlāk muižas ēkā atradusies sešklasīgā pamatskola, pēc tam – kolhoza noliktava.

Savulaik līdzās muižai ticis izveidots skaists ainavu parks, plašajā laukumā bijis baseins ar strūklaku. Mūsdienās parks ir projektu ietvaros labiekārtots, tajā izveidots bērnu rotaļu laukums un uzstādīti koka tiltiņi, un gan vietējie iedzīvotāji, gan viesi to iecienījuši nesteidzīgām pastaigām.

Vārkavas muižas parks – aktīvai atpūtai

Eļņas Teičevas unaines foto

Līdzās Vārkavas muižas parkam ierīkoto Vecvītolu parku rotā lapene, vingrošanas laukums, soli u.c. aprīkojums

Vietā, kur šobrīd atrodas Vecvārkavas administratīvais centrs, 16. gadsimtā atradies tā saucamais tirdzniecības foļverks jeb pusmuiža, kur tirgotāji iepirkuši dažādas preces Polijas karaļa vajadzībām, tās pa Dubnu nogādājot līdz Daugavai un tālāk jau uz Rīgu.

18. gadsimtā Vārkavas muiža nonākusi grāfu Borhu īpašumā, pēc tam to nopircis muižas bijušais pārvaldnieks Mihails fon Reuts, bet 19. gadsimtā Vārkavas foļverks kļuva par patstāvīgu muižu, un tad arī uzcelta Vārkavas muižas mūra pils un netālu no tās – Vārkavas draudzes mūra baznīca.

1912. gadā muižu iegādājies būvuzņēmējs, dzelzceļu būvētājs Krievijā un Persijā, miljonārs Dorimedons Aļeņikovs, kurš pieķērs intensīvai tās saimniecības attīstībai – ievīlka elektrību, ūdensvadu, uzcēla dzirnavas, ierīkoja kokapstrādes un vilnas apstrādes darbnīcas, iekopa plašu ābelārdāru.

Vārkavas muižas pils ir Valsts aizsargājamo nekustamo pieminekļu sarakstā, un Vārkavas parks ap pili ir dabas piemineklis.

Parks ir ierīkots 19. gadsimtā, šobrīd tā platība ir 2,7 ha, tajā aug vietējās koku un krūmu sugas – kļavas, oši, egles, apses, ozoli, trauslais vītols, liepas, gobas, lazdas, Eiropas segliņi, ievas u.c., vecākie esot ozoli, kas varētu būt vismaz 200 gadus veci. 1969. gadā, kad parkam tika veikta pirmā apsekošana, konstatēts, ka tajā aug vairāk nekā desmit svešzemju koku un krūmu sugas – aslapu kļava, cukura kļava, pūkainais filadelfs, smaržīgā apse, sudrabvītols, Ungārijas cieriņš, Krīmas liepa un platlapu liepa. 2021. gadā veikta parka inventarizācija, kurā konstatēts, ka arī šobrīd te sastopami tādi svešzemju kokaugi kā pūkainais filadelfs, sudrabkļava, purpura ābele, goblapu spireja u.c. Tāpat uz viena no parka ozolu saknēm atklāta reti sastopama un aizsargājama piepju grupas sēne – daivainā čemurene, bet parka kokos sastopami baltie āmuļi. Vārkavas parka teritorija laika gaitā ir mainījusies, par ko liecina pieejamās vecās fotogrāfijas. Tā mitrāja, kas nu atrodas aiz Vecvārkavas estrādes, vietā savulaik bijis muižas dīķis, bet vietējo iedzīvotāju atmiņās palikusi egļu aleja, kas reiz savienojusi Vārkavas muižas pili ar Vārkavas baznīcu.

Nupat – šī gada maijā, īstenojot projektu, labiekārtota teritorija līdzās muižas parkam – pie Vārkavas pils un Vārkavas skolas, izveidojot brīvdabas un aktīvās atpūtas parku «Vecvītoli». Projekta ietvaros nobruģētas gājēju taciņas, izbūvēts autostāvlaukuma segums un gājēju tiltiņi, veikta dīķa tīrīšana, uzstādīti soli un atritumu urnas, teritorija apzaļumota, ierīkotas dobes, stādīti krūmi, puķes, ūdensrozes, atjaunota esošā aka un gan parkā, gan piegulošajā ielā ierīkots apgaismojums. Izbūvēts arī rotaļu laukums ar gumijas segumu bērniem, sporta laukums jauniešiem un uzstādīts tā aprīkojums, kā arī balta lapene ar kolonnām, kas saskaņota ar pils arhitektūru.

Par šībrīža aktualitātēm parkā pastāstīja Preiļu muižas kompleksa un parka vadītāja Ilona Vilcāne:

Foto no Ilonas Vilcānes personīgā arhīva

Raksta sagatavošanai izmantota informācija no interneta vietnēm visit.preili.lv, latgale.travel.lv un travelnews.lv.

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
«Par projekta raksta «Senie muižu parki – dažādi un interesanti» saturu atbild SIA «Vietēja»»

Preiļu pils parks – lielākais pilsētas teritorijā esošais parks Latvijā

Viktora Agriņanova foto

Preiļu parka galvenā rota – atjaunotā pils

Preiļu vēstures mantojuma lielākais lepnums noteikti ir Preiļu muižas komplekss ar skaisto parku. Turklāt nupat, Preiļu parka svētku ietvaros, pirmoreiz pēc atjaunošanas, kas tika aizsākta 2015. gadā, savas durvis ievienam apmeklētājam vērta Preiļu pils.

Preiļu muižas apbūve un arī katrs tās elements atsevišķi – pils, kapela, stallis, vārti, vārtsarga namiņš, parks – ir valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi.

Preiļu parks savu romantiskā ainavu dārza veidolu ieguvus 19. gadsimta vidū, bet tā plānojumu, iespējams, projektējis itāļu arhitekts Vinčenco Macoti. Parku apjosis dekoratīvs nocietinājums, tā vidū bijusi četrriindu liepu aleja, bet, appludinot Preiļupiti, radīta dīķu un kanālu sistēma (kopumā ap 13 hektārus liela) ar daudzām salām un pussalām. 2022. gadā noslēdzās projekts, kura ietvaros veikti parka dīķu un kanālu pārbūves un tīrīšanas darbi, līdz ar to nupat parka svētkos interesentiem tika piedāvāta lieliska iespēja aplūkot parku no neierastāka skatupunkta – vizinoties ar laivu. Tāpat dažādos projektos atjaunota Ādama un Levas salīņas estrāde, koka tiltiņi pār kanāliem, kā arī veikti daudzi citi labiekārtošanas darbi.

Parka kopējā platība (ieskaitot dīķus un kanālus) ir 41,2 hektāri, līdz ar to tas ir lielākais pilsētas teritorijā esošais parks Latvijā. Te augot 25 sugu koki un krūmi, to vidū arī sešpadsmit dižkoki, kurus interesentiem iespējams aplūkot, izejot pirms dažiem gadiem izveidoto divus kilometrus garo dižkoku taku. Lai to izveidotu, 2018. gada vasarā kokus apsekoja arboristi-speciālisti, fiksējot katra dižkoka atrašanās vietu, izmērus, sugu, piešķirot dižkoka numuru un novērtējot katra koka stāvokli.

Parka teritorijā atrodas deviņi Valsts nozīmes dižkoki, kā arī septiņi Vietējās nozīmes dižkoki, kas ir apzīmēti ar speciālām atpazīstamības zīmēm – ozolkoka lapu. Pie katra koka ir uzstādīts informatīvais stends ar informāciju par konkrēto dižkoku, tā numuru un QR kodu, kuru noskenējot var atvērt dižkoku takas mobilo aplikāciju. Izejot visu dižkoku taku, iespējams interneta tiešsaistē padalīties ar sasniegto. Šajā aplikācijā atrodama arī cita informācija par Preiļu parku – vēstures faktiem, kokiem un dabu. Papildus pie katra koka tiek uzdots jautājums, kura atbilde var uzziņāt pie nākamā dižkoka, kā arī tiek piedāvātas dažādas sportiskas, jautras vai fiziskas aktivitātes.

Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzejā, sezonas laikā arī Preiļu kapelā un pludmales kafejnīcā «Pampūkas», kā arī Tūrisma informācijas centrā to darba laikā iespējams saņemt arī drukātas Preiļu parka kartes ar iezīmētu Dižkoku taku.

stādījumi, infrastruktūra, kultūras mantojums un dabas bagātības ir jāsaudzē.

Lielākā Preiļu muižas kompleksa vasaras aktualitāte ir tā, ka ir noslēgušies Preiļu pils 1. stāva atjaunošanas būvdarbi un noņemts žogs ap pili. Šīs 1. stāva telpas izsoles ceļā paredzēts nodot nomniekiem, lai tur veidotu restorānu. Kamēr nomnieks vēl nav izvēlēts, pils apmeklētājiem pieejama tikai uz atsevišķiem pasākumiem, un Preiļu Parka svētku laikā 1. stāva zālē aizritējis jau pirmais pasākums – Jāzepa Pigožņa vārdā nosauktā plenēra noslēguma izstāde.

Pēc žoga noņemšanas pils ar atjaunoto fasādi īpaši piesaista apmeklētājus, te gan jāatgādina, ka iebraukšana ar mehānizētiem transporta līdzekļiem parka teritorijā, tostarp pie pils, bez pašvaldības izsniegtas atļaujas ir aizliegta. Tāpēc aicinām auto novietot stāvlaukumos Raiņa bulvārī vai pie pludmales un īso ceļu sprīdī pa parku līdz pilij mērot kājām vai ar velosipēdu.»